

Rondblik

Onjuiste datering

J. Knigge

Het interview in het *Nederlands Dagblad* van 12 maart onder de kop ‘Niet alles in Jozua is echt zo gebeurd’ roept een aantal vragen op. De adjunct-hoofdredacteur en promovendus Van Bekkum plaatst de verovering van Kanaän onder Jozua in de dertiende eeuw voor Christus en noemt daarbij als een aanwijzing de plotselinge verwoesting van Hazor. Er zijn volgens hem nauwelijks orthodoxe theologen die op een serieuze en open manier de historiciteit van de Bijbel bestuderen. Hij noemt als de grootste archeologische problemen dat het er sterk op lijkt dat Jericho en Ai tijdens die toenmalige intocht helemaal niet bewoond waren, maar ‘dat moet je als orthodoxe gelovige durven zeggen.’

Moet je als bijbelgetrouwe gelovige daarbij dan niet direct duidelijk concluderen dat hier iets scheef zit? Want deze steden waren immers volgens Jozua 5 en 8 tijdens de intocht bewoond, werden ingenomen en verwoest.

Naar mijn mening ontstaat Van Bekkums verlegenheid door een onjuiste datering. Voor de uittocht uit Egypte en de intocht in Kanaän hanteren archeologen doorgaans twee verschillende dateringen, een vroege en een late. De meeste huidige archeologen zijn ‘minimalisten’. Zij accepteren de Bijbel met zijn ‘volksmythische verhalen’ niet als een betrouwbare historische bron. Als er al sprake zou zijn van een werkelijke uittocht, wat velen ontkennen, plaatst men die, vooral vanwege diens naam, tijdens Ramses II in de dertiende eeuw. Hij zou namelijk de farao zijn die Raämses liet bouwen (Ex. 1:11). Echter, deze plaatsnaam was al bekend in de tijd van Jozef (Gen. 47:11). Ook had deze farao geen voorganger die veertig jaar regeerde (Ex. 2:23; Hand. 7:23); bovendien stierf hij op 92-jarige leeftijd, dus niet in de Rietzee tijdens de achtervolging (Ps. 106:11; 136:15). Zijn mummie is te zien in het Nationaal Museum te Caïro. Ook dwingt deze ‘late’ datering tot het samenpersen van de rechtersperiode binnen 250 jaar (ca. 1250-1000).

Bijbelse chronologie

Problemen verdwijnen indien de ‘vroege’ *bijbelse* chronologie wordt gebruikt: de uittocht uit Egypte was in 1446 v.Chr. Dit wordt bevestigd door niet minder dan drie bijbelse en twee buitenbijbelse gegevens.

- a. 1 Koningen 6:1: *In het vierhonderdtachtigste jaar na de uittocht van de Israëlieten uit Egypte, in het vierde jaar van zijn regering over Israël, in de maand ziw, de tweede maand, begon koning Salomo met de bouw van de tempel.* Met behulp van vaststaande Assyrische koningslijsten is berekend dat Salomo’s vierde regeringsjaar in 967/66 was. De tempelbouw begon in het voorjaar van 966 v.Chr., de uittocht uit Egypte was 480 jaar eerder, in 1446, dus de intocht in Kanaän was veertig jaar daarna, in 1406.
- b. Volgens 1 Kronieken 6 deden negentien generaties Leviëten dienst als zangers vanaf Mozes tot de tempelbouw. Als we een generatie op gemiddeld 25 jaar stellen, komen we dichtbij 1446.
- c. De rechter Jefta (ca. 1100 v.Chr.) zegt tegen de koning van Ammon dat Israël 300 jaar in Kanaän woont (Re. 11:26).

- d. De Joodse Talmoed vermeldt dat het zeventiende Jubeljaar samenvalt met de tijdsaanduiding in Ezechiël 40:1 (dat is het jaar 573) en dat dit jaar niet kon worden gehouden vanwege de wegvoering in ballingschap. Alle data van de Jubeljaren werden door de priesters nauwgezet geregistreerd. Zeventien cycli van 49 jaar terugrekenend viel het begin van de eerste Jubeljaarcyclus, die volgens Leviticus 25:2 vanaf de intocht in Kanaän begon, in het jaar 1406 v.Chr.
- e. De opgravingen in Jericho hebben dit laatste jaartal overtuigend bevestigd. Een eeuw van opgravingen hebben hier geen stukje dertiende-eeuws aardewerk aan het licht gebracht, maar wel vijftiende-eeuws aardewerk, brandsporen, verkoold graan en omgevallen muren.

IJkpunt

Het jaartal 1406 v.Chr. is het bijbelse ijkpunt voor de archeologie van de Kanaänitische steden. Daardoor passen lastige archeologische puzzelstukjes op een plaats zoals die is vastgesteld door deskundige bijbelgetrouwe archeologen. De periode van de rechters valt in de vierhonderd jaren tussen ca. 1400 en 1000 v.Chr. Jericho, Ai en Hazor vertonen brandsporen uit ± 1400 (aardewerkdatering). Volgens de Bijbel werden alleen deze drie steden na hun innamen verbrand (Joz. 11:13; 24:13). De brandsporen in Hazor-XV2 en de daar verwoeste heidense tempels tonen de totale verwoesting door Jozua (Joz. 11:11). De verwoesting van hetzelfde Hazor in ca. 1230 is dus niet door Jozua (!) maar door Debora en Barak gebeurd (Re. 4). De catastrofe voor en tijdens de uittocht heeft de Egyptische greep op Kanaän langdurig ernstig verzwakt. De klachten van Kanaänitische stedelijke vazalvorsten in brieven aan de farao over aanvallen van *habiru* (vgl. Hebreeën) op hun steden (de Amarna-brieven rond 1360), passen exact in de tijd van de vroege rechters, toen de Israëlieten het heuvelland van Kanaän gingen veroveren (Re. 1).

Helaas gebruikt Van Bekkum in zijn interview (en zijn proefschrift) een niet-bijbelse late chronologie die de feiten van Jozua 5-11 in een archeologisch stramien dringt dat gebeurtenissen aanvechtbaar kan doen lijken. Zodoende(?) ontstaan zijn ongenueanceerde uitspraken dat je niet alles in dit boek letterlijk moet nemen, want Jozua is een menselijk boek waarin God Zich meer aanpaste aan de cultuur dan ons lief is. Het maken van een keus tussen een niet-bijbelse en een bijbelse datering van de verovering van Kanaän onder Jozua is niet af te doen als een *'technische discussie'* (Van Bekkum, ND van 6 april). Ik zie die keuze als een zaak van principiële stellingname.

Johan Knigge, historicus te Haren, werkt aan een boek over Bijbel en archeologie.

Noot van de redactie

In een van de volgende nummers hopen we op deze materie uitgebreider terug te komen.

Afbeeldingen, onderschriften:

1. *De ruïneheuvel van Jericho rond 1900*
2. *Tweekleurig vijftiende-eeuws aardewerk uit Jericho, gevonden door Garstang*